

کتابداری چیست ؟

اگر حرفه کتابداری را با مشاغلی چون طبابت، وکالت، مهندسی، معماری، آموزگاری، و کارهای اجتماعی مقایسه کنیم بهتر پی می‌بریم که کتابداری چیست. بعضی از حرفه‌ها را مردم بهتر می‌شناسند زیرا هم کهن‌تراند، وهم تعداد مشتغلین بدانها بیشتر است، وهم به همه افراد از هر سن و سالی یکسان خدمت می‌کنند و فایده می‌رسانند. مردم پزشکان و وزیران را به اسم می‌شناسند، وحتى کودکان خردسالی که هنوز سنشان به حد رفتن به مدرسه نرسیده است می‌دانند که اینان مردمی با دانش و معلومات تخصصی و مسئولیتهای خاص هستند. آموزگاران کمی دیرتر وارد زندگی کودکان می‌شوند، ولی در زندگی تحصیلی با آنان تماس مستقیم می‌یابند. اما مهندسان و معماران به طور غیرمستقیم به جامعه خدمت می‌کنند. با آنکه همه افراد از نتیجه کار آنان بهره‌مند هستند کمتر کسی آنها را به اسم و رسم می‌شناسد. حرفه کتابداری بین این دو قرار دارد. بسیاری از کتابداران در دبستان و دبیرستان کار معلم را انجام می‌دهند و دانش‌آموزان شخصاً آنها را می‌شناسند. عده‌ای دیگر از کتابداران در دستگاههای دولتی، بازرگانی و صنعتی کار می‌کنند و تنها در نزد متخصصان فن که از آن کتابخانه‌ها استفاده می‌کنند شناخته هستند.

اکنون اجازه بدهید ببینیم مشخصات اصلی یک حرفه چیست؟ حرفه در درجه

۱ - در این گفتار واژه حرفه را در مقابل واژه انگلیسی Profession به کار برده‌ایم. در انگلیسی این واژه با واژه‌های دیگری که معنای شغل و کار دارند یک تفاوت فاحش دارد و آن اینست که پر و فشن به حرفه و کاری اطلاق می‌شود که انجام آن مستلزم تعلیم و تربیت قبلی باشد، و بیشتر با فکر و ذهن شاغل سروکار داشته باشد تا نیروی بدنی او.

نخست متضمن به کارانداختن نیروی ذهنی است نه مهارت بدنی. با آنکه یک جراح در کار خود بالاترین درجه مهارت بدنی را به کار می برد ، ولی این مهارت بدنی در صورتی که قضاوتها و تصمیمات مبتنی بر علم و تعلیم و تربیت وی به عنوان یک پزشک پشتیبان آن نباشد ، ارزشی ندارد .

در درجه دوم کسی که دارای حرفه ای است باید طبق یک برنامه تعلیماتی عمومی و اختصاصی به کسب دانشی که با فلسفه ، تاریخ و صورت عملی آن حرفه ارتباط دارد بپردازد . کسب چنین دانشی ممکن است محتاج به یک دوره مطالعه کوتاه و یا طولانی و وسیع باشد . ولی در هر حال سطح این دانش آندوزی در حد دبیرستان و یا حتی عموماً بالاتر از آنست . کتابداران مانند پزشکان ، حقوقدانان ، و مهندسان وقتی لایق حرفه کتابداری می شوند که تحصیلات لازم فن خویش را به پایان رسانده باشند .

در درجه سوم حرفه ، خواه طبابت باشد یا وکالت یا کتابداری برای خدمت به دیگران است . کسی که یکی از این حرفه ها را دارد قضاوتها ، توصیه ها ، و اعمال او بر اساس نیازمندیهای شخصی است که باید بدو خدمت کرد نه بر اساس تمایلات و منافع خودش . کتابدار کتابخانه را برای استفاده عموم اداره می کند . صاحب هر حرفه ای از یک سلسله مقررات و آداب پیروی می کند که حرفه وی آنها را مقرر داشته است نه از دستور کار فرمای خود .

اکنون که مقام حرفه کتابداری را در میان حرفه های دیگر بازشناختیم به وظایف اختصاصی تر کتابداران در جامعه خود می پردازیم و آینده شغل آنها را در این عصر شگفت آور مبین که بیم آن می رود همه تأسیسات و تشکیلات اجتماعی ما را سرنگون و منقلب سازد بررسی می کنیم . کتابداران با تنظیم مجموعه های کتب و مواد دیگر کتابخانه سروکار دارند ، و کارشان آنست که اطلاعات موجود در این کتب و مجموعه ها را هرچه سریعتر و آسانتر در اختیار خوانندگان بگذارند . همانطور که

کارپزشک حفظ تندرستی بیماران است کار کتابدار نیز آنست که رد آنچه را ما از گذشته می دانیم ، و آنچه در زمان حاضر از طریق تحقیق و بررسی می آموزیم و به دست می آوریم حفظ کند تا ما بتوانیم به توانا گردانیدن و اصلاح کردن جامعه خود ادامه دهیم . تعلیم و تربیت جدید ، روشهای جدید ، و ماشینهای اطلاعاتی جدید ممکن است صورت و ظاهر مادی کتابخانه های ما را دیگرگون کنند ، همچنانکه اکنون کرده اند . ماشینهای قرائت برای خواندن میکروفیلمها و دیگر انواع دستگاههای تکثیر که هماکنون در کتابخانه ها وجود دارند از این قبیل اند . هرچه هم پیشتر می رویم از این تغییرات پیشتر صورت می گیرد .

به علت مقدار روزافزون مواد چاپی که باید تنظیم شود دانشمندان و مهندسانی که حسابگرهای غول پیکر را ساخته اند ناگهان توجه خود را به سوی کتابخانه ها و کتابها معطوف داشته اند . به ندرت هفته ای می گذرد که در روزنامه ها خبری در باره راه جدید یا ماشین جدیدی که برای حل این مشکل بسیار بسیار کهن انسان ابداع و اختراع شده است منتشر نشود . افزایش سریع دانشمندان و دیگر اشخاصی که برای مطالعات و تحقیقات خود احتیاج به کتابخانه های مجهز و منظم دارند حتی از افزایش سرسام آور جمعیت دنیا پیشی گرفته است . در سال ۱۹۰۶ که چاپ اول کتاب مردان علم امریکا منتشر شد تنها نام چهار هزار دانشمند در آن آمده بود . در چاپ ۱۹۶۲ ، یعنی ۵۶ سال بعد این تعداد به ۱۲۰۰۰۰ نام رسیده است . در زمینه های دیگر دانش بشری و نیز افزایش کتابها و مجلات علمی و تحقیقی نیز ارقامی از این نوع می توان ذکر کرد .

این فشردگی و تازگی که زاده عصر روبه توسعه تکنولوژی است ، محیط مادیمی را که کتابدارها در آن مشغول به کار هستند تغییر می دهد ، ولی خصوصیت اصلی کار کتابداری را تغییر نمی دهد . ماشینها فقط کاری را که به آنها گفته می شود انجام می دهند . کار فکری انتخاب کتاب ، تنظیم و طبقه بندی مواد کتابخانه همه

برعهده کتابدار باقی می ماند ، و اگر گذشته نشانه‌ای از آینده باشد هر روز تعداد بیشتری از جمعیت دنیا برای یاد گرفتن حرفه و خدمت کتابداری صف می‌آرایند .

دورنمایی از حرفه کتابداری

در این گفتار مراد آنست که تصویری از کتابدار ارائه دهیم که مقام وی را در میان صاحبان حرف دیگر مشخص سازد ، و برای خواننده به طور ساده و سطحی موقعیت و وضع حرفه کتابداری را روشن کند .

در آمار سال ۱۹۲۰ کشورهای متحده آمریکا در میان تقریباً ۴۲۰,۰۰۰,۰۰۰ نفری که به حرفه‌های دیگر اشتغال داشتند تنها ۱۵,۲۹۷ نفر شغل کتابداری داشتند . با آنکه عده‌ای از این اشخاص کتابداران حرفه‌ای واجد شرایط به معنای امروزی نبودند ، ولی تعداد آنها مقیاس و مأخذ خوبی برای پی بردن به میزان رشد حرفه کتابداری از سال ۱۹۲۰ به بعد تواند بود . در ۱۹۴۰ تعداد کتابداران به بیش از ۳۸,۶۰۷ نفر بالغ شد ، و در بیست سال بعد ، یعنی از ۱۹۴۰ تا ۱۹۶۰ این تعداد باز دو برابر ، یعنی بالغ بر ۸۳,۸۸۱ نفر شد . آنچه در این افزایش‌ها مهم است اینست که کتابداری به عنوان یک حرفه در طی این مدت بیش از بسیاری از حرفه‌های دیگر ترقی کرده است . در سال ۱۹۲۰ از میان هر ۱۰,۰۰۰ نفر کارمند صاحب حرفه ۲۷ نفر کتابدار بود و حال آنکه در ۱۹۶۰ این تعداد به ۱۳ نفر رسید . در همین دوره که حرفه کتابداری پنج برابر ترقی کرد حرفه‌هایی چون وکالت ، قضاوت فقط ۷۵ درصد افزایش داشتند ، و حرفه معلمی فقط ۱۰ درصد افزایش داشت .

با وجود این افزایش زیاد کتابدار هرگز عرضه و تقاضا تکافوی یکدیگر را نمی‌کنند . به عنوان مثال ، هنگامی که در سپتامبر سال ۱۹۶۱ مدارس باز شد در یک سوم مدارس عمومی نیویورک منصب کتابداری شاغل نداشت و خالی بود . کمبود

کتابدار واجد شرایط به وسیله مدارس ، نمایندگان دانشکده‌ها و دانشگاهها ، و کتابخانه‌های عمومی و خصوصی نیز گزارش شده است . اداره کار کشورهای متحده تخمین زده است که بین سالهای ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ بیست و پنج درصد بر تعداد مقامات کتابداری خواهد افزود .

در اجتماع ما نیز تغییراتی پدید آمده است که متضمن افزایش کتابداران است . نقصان تعداد ساعات کار در هفته ، افزایش اوقات فراغت ، کناره‌گیریهای زودتر از موقع از کار ، افزایش طول عمر و افزایش تعداد کسانی که از پیر و جوان سواد می‌آموزند همه اینها سبب می‌شوند که در آینده احتیاج به کتابداران آزموده ، با سرعت بیشتری ، فزونی گیرد .

انتظار می‌رود که در سال تحصیلی ۱۹۶۹ - ۱۹۷۰ در امریکا ۳۸۸۰ نفر از مدارس کتابداری فارغ التحصیل شوند ، و این تعداد تقریباً ۷۵ درصد از تعداد فارغ التحصیلان ده سال پیش ، یعنی ۱۹۵۹ - ۱۹۶۰ که بالغ بر ۲۲۶۲ نفر بوده‌اند افزایش دارد . اما بدبختانه این افزایش کمبود ده سال گذشته را که هر سال در حدود ۱۸۰۰ نفر مدرک کتابداری گرفته‌اند جبران نمی‌سازد ، و نه این افزایش جای کتابدارانی را که بازنشسته می‌شوند ، و احتیاجات روز افزون اجتماعات را به کتابدار ، پرمی‌سازد . در حال حاضر فارغ التحصیلان کتابداری مدارس بزرگ در مقابل ده یا بیست تقاضا قرار می‌گیرند ، و طبق گزارش بعضی از مدارس کتابداری حتی برای یک فارغ التحصیل تا چهل تقاضا شده است ؛ یعنی در برابر ده یا بیست یا چهل منصب خالی فقط یک نفر کتابدار وجود دارد .

در سالهایی که حرفه کتابداری تازه متداول شده بود علمای آن را کاری زنانه می‌پنداشتند . کتابدار را پیر زن فرتوت و کوچک اندامی تصور می‌کردند که برای پس گرفتن کتابهایی که از موعد استرداد آنها گذشته‌است هو و جنجال راه می‌اندازد و مراقب است که مطالعه کنندگان سکوت را حفظ کنند . این تصور از کتابدار و کتابداری ، خواه در گذشته راست بوده باشد یا نبوده باشد ، بهیچ وجه با وضع فعلی

و با آینده کتابداری سازگار و درست در نمی آید. در سالهای اخیر مردان به نحو روزافزون به حرفه کتابداری روی آورده اند. بنابراین آمارهایی که در دست است تعداد کتابداران مرد در طی ده سال بدو برابر افزایش یافته است، یعنی از ۳۰۳ نفر در سال ۱۹۵۰ به بیش از ۱۲,۰۰۰ نفر در سال ۱۹۶۰ رسیده است. در واقع این احساس در میان کتابداران زن به وجود آمده است که برای تصدی مقامات اداری کتابخانه مردان از آنها با کفایت تر و شایسته تراند. در سال ۱۹۵۹ تقریباً یک چهارم تمام درجات مدارس کتابداری به مردان اعطا شد.

حقوق کتابداران نسبت به نوع کتابخانه، محل جغرافیائی آن، و مقدار تحصیل و رشته تخصصی و مقدار تجربه کتابدار فرق می کند. انتظار می رود که بیشتر فارغ التحصیلان سال ۱۹۶۳ مدارس معتبر کتابداری که خواهان کار در مراکز جمعیت باشند حقوقی برابر ۵۷۰۰ دلار در سال (برابر ۴۲۷,۵۰۰ ریال^۱ یا بیشتر دریافت دارند). اگر نرخ افزایش حقوق کتابداران به همین ترتیب بالا رود در سال ۱۹۷۰ حقوق اولیه یک کتابدار واجد شرایط به ۷۰۰۰ دلار (برابر ۵۲۵,۰۰۰ ریال) بالغ خواهد شد، و این وقتی است که هر دختر و پسر دبیرستانی مایل خواهد شد که در رشته کتابداری ادامه تحصیل دهد.

حقوق کتابداران معمولاً با میزان تجربه آنها افزایش می یابد. بیشتر کتابخانه ها بزرگ طبقه بندی مشخصی برای پرداخت حقوق و افزایش سالانه آن دارند. برای مقامات بالا در کتابخانه های بزرگ و مفصل که لازمه تصدی آنها تجارب اساسی و یا دیدن تعالیم خاص است ممکن است در سال ۲۰۰۰ (برابر ۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال) «بپردازند».

در حکومت فدرال میانگین حقوق کتابدار در سال هزار و نهصد و پنجاه و نه ۶۵۴۵ دلار (برابر ۴۹۰,۸۷۵ ریال) بود. از آن زمان این مبلغ در حدود ۷۵ درصد

۱ - در این محاسبات دلار برابر ۷۵ ریال حساب شده است.

افزایش یافته است . میانگین حقوق کتابدارانی که در کتابخانه های خصوصی کار می کرده اند مطابق تحقیقی که انجمن کتابخانه های خصوصی به عمل آورده برابر ۶۱۰۰ دلار (برابر ۴۵۷,۵۰۰ ریال) در سال بوده است .

در سال ۱۹۶۱ - ۱۹۶۲ حقوق متوسط بیست کتابخانه دانشگاهی بزرگ بین ۵۶۰۰ دلار (برابر ۴۲,۰۰۰ ریال) در سال تا ۸۱۰۶ دلار (برابر ۶۷,۹۵۰ ریال) در سال بوده است . حد متوسط حقوق برای چهارده کتابخانه عمومی بزرگ در همان سال میان ۵۶۲۸ دلار (برابر ۴۲۲,۱۰۰ ریال) تا ۷۷۲۵ دلار (برابر ۵۷۹,۳۷۵ ریال) در سال بوده است .

ممکن است بعضی هنوز به درستی ندانند که سروکار کتابدار بیشتر با مردم است یا با کتاب . در واقع ، کتابدار هم با کتاب و هم با مردم سروکار دارد . و مراد ما از « مردم » در اینجا هم خوانندگان است و هم اعضای خود کتابخانه . بیشتر کار کتابخانه متضمن همکاری و اشتراك مساعی با همکاران کتابخانه ای است ؛ در حقیقت کار کتابخانه اکثراً یک کار اشتراکی و دستجمعی است .

اغلب کتابداران حرفه ای از همان آغاز کار عهده دار بعضی از مسئولیتهای اداری نیز هستند . از این رو ، گاهی این بحث پیش می آید که در حرفه کتابداری آیا یک کتابدار ، و مراد از کتابدار اینجا کتابدار عمده اصلی کتابخانه است ، باید یک مدیر باشد یا یک کتابشناس . این بحث درست مثل بحثی است که در مورد کار تعلیم وجود دارد که آیا برای معلم موضوع درس مهم است یا روش تدریس ؟ به عقیده ما جواب ساده و صحیح به این سؤال این است که یک معلم خوب واجد شرایط برایش هم درس و هم روش تدریس مهم است همانطور که برای یک کتابدار خوب و با کفایت لازم است که هم کتابشناس باشد و هم بداند که چگونه کار کتابخانه را راه بیندازد .

خوب اکنون اجازه بدهید از عیبهها و نقائص کار کتابداری ، به عنوان یک

حرفه ، سخن بگوئیم . درست است که حقوق کتابداری نسبتاً حقوق خوبی است ولی شما هیچ وقت با حقوق شش ، دوازده ، و یا حتی بیست و پنج هزار دلار در سال (به ترتیب برابر ۴۰۰۰۰ ریال ، ۹۰۰۰۰ ریال و ۱۰۸۷۵۰۰۰ ریال) شخص ثروتمندی نمی شوید . کتابداری یک حرفه است یعنی به تعالیم و تحصیلات قبلی خاص نیازمند است و بیشتر با نیروی فکر سروکار دارد تا نیروی بدنی ، ولی در کتابخانه های کوچک و یا بخشهای کتابخانه های کوچک هنوز مشاغل و مناصبی چون دادن کتاب ، در قفسه گذاشتن کتابهای بازگشتی و غیره هست که کتابدار را به کارهای آنی که صرفاً با نیروی بدنی انجام پذیر است می کشاند . بعضی از منصب ها ، خاصه در کتابخانه های کوچک کتابدار را از تماس با دیگر کتابداران حرفه ای برکنار می دارد ، و انسان برای آنکه از قافله عقب نماند بیشتر ناچار است از راه مطالعات حرفه ای خود را با پیشرفته ها و روشهای فنی تازه آشنا سازد . اغلب برنامه کار روزانه نامرتب است گاهی باید ساعاتی از شب را هم در کتابخانه ماند ، و حتی بعضی اوقات نیز باید روزهای تعطیل را وقف این کار نمود .

البته عده ای از اینکه حرفه کتابداری را به عنوان شغل برای خود انتخاب کرده اند ناخرسند هستند . مع هذا ، با بررسی که اخیراً در این باب به عمل آمده است در پاسخ این سؤال که « اگر در انتخاب شغل آزاد بودید آیا دو باره شغل کتابداری را انتخاب می کردید » ، در مقابل ۱۵۲ نفر که جواب داده اند باز حرفه کتابداری را انتخاب می کردند فقط شش نفر رأی مخالف داده اند .

با آنکه حقوق و بعضی شرایط دیگر استخدامی کتابداری به خوبی مثلاً وضع استخدامی در رشته های مهندسی ، بازرگانی ، و تبلیغات نیست ولی عوامل دیگری وجود دارد که جبران این کمبودها را می کند . کار مطبوع دستجمعی در یک محیط فکری پرنگیزه با دنیایی از اطلاعات که در اختیار آدمی است رضایت خاطر برای کتابداران فراهم می سازد که در هنگام انتخاب شغل کفه کتابداری را بر سایر مشاغل می چرباند .

آنچه يك کتابدار باید بداند

مطمئن ترین راه برای آنکه آدمی در کار کتابداری موفق شود آنست که تمام آنچه را برای وارد شدن در حرفه کتابداری لازم است به دست آورد ، و بردانسته های خود از طریق تجربه و مطالعات بعدی بیفزاید . زمانی بود که تجربه به تنهایی برای آنکه کسی کتابدار شود کافی بود ، همانطور که کافی بود کسی برای آنکه وکیل دعاوی شود مدتی در نزدیک وکیل زبردست شاگردی و کارآموزی کند . البته هنوز هم تجربه یکی از شرایط لازم برای یک کتابدار خوبست ، ولی اکثر کتابداران زمان ما کسانی هستند که پس از تکمیل تحصیلات چهار ساله دانشگاهی لااقل یک سال نیز در مدارس معتبر کتابداری درس خوانده و آماده حرفه کتابداری شده باشند .

کتابداری حرفه ای است که براساس و بنیان وجود کتاب بنا گذاشته شده است . کتابها را باید به طور منظم برای استفاده خوانندگان ، و اغلب به خاطر پیش برد تحصیلات و معلومات آنها یا برای کمک به تحقیقات آنان مرتب کرد . بنابراین کتابدار باید معلوماتی وسیع داشته باشد ، تا بتواند احتیاجات خوانندگان را در موضوعات مختلف و در سطح های متفاوت درک کند . معمولاً سالهایی را که کتابدار در دانشکده ای به تحصیل اشتغال داشته است مایه این کار را به او می دهد ، و تعلیم و تربیت حرفه ای او نیز در مدرسه کتابداری روش و فلسفه کار کتابخانه را بدو می آموزد .

تحصیلات عمومی کتابداران یا در علوم انسانی ، یا در علوم اجتماعی ، و یا در علوم محض است . از یک کتابدار خوب انتظار می رود که با مفاهیم و اندیشه های کلی و مباحث این چند زمینه از دانش بشری آشنا باشد . علاوه بر آن ، یک کتابدار خوب باید در رشته یا رشته هایی تخصص داشته باشد . به این علت کسانی که علاقه مند به رشته کتابداری هستند باید در مدارس رشته های دانشگاهی را برگزینند

نه رشته‌های حرفه‌ای را . حتی در دانشگاه نیز انتخاب برنامه‌های حرفه‌ای صرف برای کسی که می‌خواهد به کتابداری پردازد خطاست . البته اگر بعداً خواست که کتابدار حرفه‌ای و متخصص در یکی از زمینه‌های تعلیمات حرفه‌ای بشود می‌تواند در آن رشته کار کند و یا مدرکی به دست آورد .

به طور کلی کتابخانه یک بنیان اجتماعی است ، و کتابدار با یک یک افراد کتابخوان از راه ارائه خدمت بدانها در تماس است . بنابراین در تحصیلات دانشگاهی و کتابداری کتابداران باید دروسی درباره دولت و جامعه‌شناسی گنجانیده شود . بر همین منوال کتابدار باید از نقش ارتباطات و تفهیم و تفاهم در جامعه جدید بشری خواه از طریق آموزشی رسمی آن و خواه از طریق گفتگوها و خواندن و ملاقاتهای دستجمعی آگاه باشد . کتابدار باید بر زبان مادری خویش مسلط باشد ، و بتواند به وسیله آن روان سخن بگوید و روان بنویسد . داشتن مهارت و تسلط بر یک زبان خارجی نیز از شرایط اصلی کار کتابداری است ، و چه بسا امروز به کتابدارانی که بتوانند به چند زبان تکلم نمایند احتیاج مبرم هست .

زمینه تحصیلات عمومی کتابدار معمولاً در طی دبیرستان و دانشگاه فراهم می‌شود ، و مدارس کتابداری که دانشجویانی را که فاقد بعضی از این خصوصیات هستند می‌پذیرند معمولاً خود برنامه درسیشان را طوری ترتیب می‌دهند که نقص تحصیلات قبلی شاگردان را برطرف سازد .

معیارهای انجمن کتابخانه‌های امریکا ، در تحصیل کتابداری ، بر هشت هدف دیگر نیز تأکید می‌نهد ، که باید به همه آنها از طریق دروس مدارس کتابداری ، و یا دروس رشته‌های دیگر دانشگاهی می‌توان رسید . این هشت هدف عبارتست از :

- ۱ - ارزش قائل شدن برای رسالت تاریخی کتاب و کتابخانه ، و وظایف فردی و سازمانی کتابخانه‌های معاصر .

- ۲ - آشنایی با منابع و مآخذ عمومی و اختصاصی مربوط به کتابشناسی .

- ۳ - علم به آثار موجود در زمینه‌های کلی دانش بشری .
- ۴ - درك و فراگرفتن اصول و روشهای مربوط به انتخاب کتاب ، خرید کتاب ، و تنظیم مواد کتابخانه از طریق فهرست کردن ، طبقه‌بندی کردن ، و کتابشناسی ، و استعداد انجام دادن این کارها و کارهای مربوطه دیگر به نحو احسن .
- ۵ - فراگرفتن اصول و روشهای توزیع مواد کتابخانه ، تهیه اطلاعات ، و راهنمایی افراد و گروهها و سازمانها در مطالعات و تحقیقات آنها .
- ۶ - استعداد تشخیص مشکلات کتابخانه ، و ابداع و انجام برنامه‌های تشکیلاتی ، عملی ، و خدمتی .
- ۷ - تعیین خط‌مشی کتابخانه از نظر تشکلات ، انتشارات ، و فعالیتها و قوانین آن .
- ۸ - داشتن مایه و استعداد برای خدمت در یک یا چند قسمت از فعالیتهای کتابخانه ؛ چون فهرست نویسی ، طبقه‌بندی ، کتابداری مدارس ، و جز آن .
- علاوه بر اینها ، داشتن رغبت و شوق ، نیز از ارکان اساسی موفقیت در کار کتابداری است کما اینکه در دیگر رشته‌ها و حرفه‌ها نیز چنین است . مطالعه و بررسی در احوال اشخاص نشان داده است که بسیاری از کسانی که در کار خود شکست خورده‌اند این شکست آنها در نتیجه نداشتن علاقه و شوق به کار بوده است نه عدم استعداد آنان . مع‌هذا داشتن استعداد متوسط علمی و تحقیقی برای ورود در اکثر مدارس کتابداری معتبر لازم است .
- برای گرفتن فوق لیسانس در کتابداری حداقل یک سال تحصیل در مدارس کتابداری لازم است ، هرچند در بعضی از مدارس دو نیمسال به طور تمام وقت به اضافه دوره تابستانی ، یا سی و شش واحد درس برای اخذ این درجه مقرر داشته‌اند .
- از آنجا که کتابخانه‌ها نیازهای مختلف اجتماع را برآورده می‌سازند و مورد استفاده طبقات مختلف مردم هستند کتابداری انواع مختلفی دارد که هر کس بنا به

میل و ذوق خود می‌تواند در یک رشته آن تحصیل کند. با آنکه سال اول تحصیل معمولاً جنبه کلی و همگانی دارد، دانشجویان عموماً زمینه خاصی را برای تحقیق و تعمق بیشتر خود بر می‌گزینند. این زمینه‌های تخصصی ممکن است برحسب نوع کتابخانه باشد مانند کتابخانه عمومی، کتابخانه‌های قریبتی (مثل کتابخانه‌های دانشگاهی یا دانشکده‌ای، دبیرستانی یا دبستانی) و یا اختصاصی، تحقیقی، و صنعتی؛ یا ممکن است برحسب نوع کار کتابخانه باشد مثلاً ممکن است کسی کتابدار تهیه کتاب، فهرست‌نویس، کتابدار مراجعات، مشاور خوانندگان و یا متخصص در کار کودکان باشد.

کتابداری که متصدی تهیه کتاب است کار خرید کتاب برای کتابخانه را به عهده دارد. کار وی آنست که بهترین منابع و نقاطی را که می‌توان از آنجا مواد برای کتابخانه فراهم آورد بشناسد، خواه به طریق مستقیم از ناشران باشد یا به وساطت دلالان، خواه از راه خرید باشد و یا از طریق هدیه و مبادله. چنین کتابداری باید کاملاً با عملیات خرید و فروش کتاب، و بهترین روش‌های ثبت و ضبط آن آگاه باشد. علاوه بر این باید یک کتاب‌شناس متبحر باشد تا بتواند عناوین، ناشران و قیمت کتاب را تشخیص دهد. در کتابخانه‌های تحقیقاتی بزرگ متصدی تهیه کتاب چندین دستیار دارد که در تحصیل مواد کتابخانه از کشورهای و مناطق مختلف تخصص دارند. در اینجا دانستن زبان مانند دانستن فنون کتاب‌شناسی مهم است. مثلاً نوشته‌های به زبان اسلاوی را باید از روسیه و کشورهای همجوار آن تقاضا نمود یا کتابهای عربی را از شرق میانه، و آثار شرقی را از چین و ژاپن و آثار دیگر را از هند و جنوب آسیا تهیه کرد.

فهرست‌نویسی یکی از تخصص‌های مهم کتابداری است، و عده زیادی برای این کار لازم است. فهرست‌نویس کسی است که اطلاعات لازمی را که باید در روی برگه فهرست نوشته شود تا خوانندگان و کتابداران قسمت مراجعات از آن استفاده کنند

تهیه می‌کند. در کتابخانه‌های کوچک ممکن است این کار قسمت کوچکی از کار کتابخانه باشد، ولی در کتابخانه‌های تحقیقی بزرگ بیشتر کتابداران حرفه‌ای در بخش فهرست نویسی به کار مشغول هستند تا بخش‌های دیگر. فهرست نویسی باید در عین حال کتابشناس واقعی باشد تا بتواند هر کتاب را آن‌طور که شایسته است وصف کند. باید با موضوع کتاب آشنا باشد تا بتواند آن را در طبقه‌بندی خود طبقه‌بندی کند و نمره طبقه‌بندی و نیز عنوان موضوعی آن را تعیین نماید. فهرست نویسی باید در زبانی که کتابهای آن زبان را فهرست می‌کند متبحر و حاذق باشد.

به خدمات کتابدار قسمت مراجعات بهتر می‌توان پی‌برد زیرا وی کسی است که مستقیماً با خوانندگان سروکار دارد، و به‌آنان در یافتن موضوعات و کتابهای مورد احتیاجشان کمک می‌کند. کتابدار قسمت مراجعات نیز باید با کتابها، مجلات، و اسنادی که در کتابخانه وجود دارد آشنا باشد، و در فنون کتابشناسی ماهر باشد. حتی وقتی که کتابی در جزء مجموعه کتابخانه نیست وظیفه اوست که بداند آن کتاب در کجا و در کدام کتابخانه وجود دارد، و آن را برای مراجعه‌کننده از طریق قرض‌گرفتن از کتابخانه‌های دیگر، فراهم سازد. اغلب کار کتابدار قسمت مراجعات ایجاب می‌کند که اطلاعات و اخبار و مطالب خاصی را به‌طور مشروح در باره موضوعی پیدا کند و در اختیار مراجعه‌کننده بگذارد، و برای اینکه از عهده این کار برآید باید از کتابهای مراجعه‌معتبر چون فرهنگها، دائرةالمعارفها، کتابهای دستی، سائنامه‌ها، و ماخذ و مراجع مربوط به زندگینامه افراد اطلاع دقیق داشته باشد. از این بابت کار وی با همکاران دیگرش که در قسمت راهنمایی خوانندگان خدمت می‌کنند ارتباط و پیوستگی دارد.

کتابدار «مشاور» یا «راهنمای خوانندگان» بیشتر با کتابخانه‌های عمومی سروکار دارد. کتابدارانی که دارای چنین سمتی هستند کتابشناسیها یا فهرستهای خاصی از مواد خواندنی و موضوعات مناسب فراهم می‌سازند، و نمایشگاههایی در باره مباحث و موضوعات جاری تشکیل می‌دهند تا کتابهایی را که در کتابخانه درباره آن موضوعات

وجود دارد در معرض تماشای مراجعه کنندگان به کتابخانه قرار دهند. این مشاوران هم افراد و هم گروهها را راهنمایی می کنند. کمک کردن به مراجعه کنندگان کتابخانه برای آنکه کتابها و مطالب مورد احتیاج خویش را بیابند وظیفه اصلی تمام کتابداران است. در کتابخانه های عمومی و کتابخانه های مدارس این وظیفه اصلی برعهده کتابداری است که تخصص او در کار کودکان و نوجوانان می باشد. در مؤسسات صنعتی و بازرگانی مستعدی کتابخانه این وظیفه را برعهده دارد. در تمام این کتابخانه ها، کتابدار باید از تمام کتب، مجلات و اسنادی که ممکن است مورد توجه احتمالی مراجعه کنندگان قرار گیرد آگاه باشد.

کتابدار چگونگی انجام دادن بین کارها و خدمات مختلف را در مدرسه کتابداری می آموزد. وقتی که دانشجویی از مدرسه کتابداری فارغ التحصیل می شود باید بر تمام این کارها وقوف داشته باشد، و در این صورت صلاحیت آن را دارد که وارد کتابخانه شود و به حرفه خویش پردازد. البته اگر کتابخانه به حد کافی بزرگ باشد که چندین کتابدار متخصص در استخدام داشته باشد، کتابدار تازه وارد میتواند به کاری که صرفاً در تخصص اوست پردازد. ولی در کتابخانه های کوچک که معمولاً یک کتابدار درس خوانده بیشتر نیست، کتابدار مسئول تمام فعالیتهای کتابخانه است.

کتابداری از یک جهت در میان حرفه های مختلف منحصر بفرد و یگانه است، و آن جهت داشتن امکانات بسیار برای تخصص یافتن در رشته ها و زمینه های دانشی مختلف می باشد. حرفه های دیگر هر یک با بخشی معین از دانش بشر سروکار دارند و حال آنکه کتابدار با دانش بشر تمام قرون و اعصار، و به تمام زبانهای دنیا، و در تمام سطوح معلوماتی مختلف سروکار دارد. البته کمتر شخصی می تواند بر همه این زمینه ها و از تمام زبانهای عالم اطلاع داشته باشد، از این رو، بسیاری از کتابداران به تحصیل در بعضی از رشته های خاص نیز می پردازند تا به درجه تخصص و اجتهاد در آن برسند.

عده‌ای دیگر ابتدا در رشته‌ای از دانش بشری تخصص و درجه دانشگاهی به دست می‌آورند ، سپس سالی را به تحصیل دروس کتابداری می‌پردازند . امروز به کتابدارانی که در رشته‌های علمی مختلف تخصص و تبحر داشته باشند احتیاج مبرم هست . نیز نیاز روزافزون به روابط و تفاهات بین‌المللی و آگاهی از تمدن‌ها و فرهنگ‌های مختلف مستلزم آنست که کتابداران به زبانهای گوناگون آشنایی داشته باشند ، و این آشنایی دیگر چون چندین سال پیش محدود به یکی دو زبان اروپایی نیست ، بلکه یک کتابخانه معتبر باید کتابدارانی که به زبانهایی از قبیل چینی ، ژاپنی ، روسی ، سواحلی و زبانهای مختلف دیگر آسیایی ، افریقایی و غیره آشنا باشند در اختیار داشته باشد . آشنایی به زبانهای قدیمی چون لاتین ، یونانی ، سانسکریت ، عبری ، سریانی و غیره نیز در بسیاری از کتابخانه‌ها از لوازم کار کتابدار متخصص محسوب می‌شود .

شپوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی